

REGULY ANTAL MÚZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

Beszámoló a VIDA BEÁTA: ZIRC TÖRTÉNETE munkacímű kézirat kiadásáról

1. A Zirc története c. kézirat tartalmának összefoglalója

A Reguly Antal Múzeum és Népi Kézműves Alkotóház *Zirc története* címmel nyújtotta be pályázatát a Kollégiumnak. A munkálatok során a kézirat bővítésre került, illetve egyéb pályázati forrást is elkülönített az intézmény. Ennek köszönhetően az NKA által támogatott kézirat kiadásának feltételeit módosítottuk, így a kézirat két kötetben, nagyobb példányszámban és magasabb minőségben jelent meg az eredeti tervezethez képest. Így a tartalmi összefoglalót is két részben ismertetjük, mivel két önálló kötet keletkezett a Kollégium támogatásának köszönhetően.

VIDA Beáta: *A ciszterci rend története a középkori Magyar Királyságban különös tekintettel a zirci apátságra.* (Zirc története 1.) Zirc, 2021. ISBN 978-615-01-2471-1; 978-615-01-2257-1

A korai középkorban a bencések apátságai megjelentek Európa minden vidékén. Azonban a monostorok, amelyek Krisztus szegénységének példájául szolgáltak volna, gazdagok és díszesek voltak. A bencések megreformálását külső és egyszerre belső tényezők határozták meg. A Cluny apátságához köthető reformmozgalom a 11. század során sok változást hozott, ám nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A bencések gazdagságát és hatalmát kívánták visszaszorítani, ám a kezdeményezés végül több szerzetesrend létrejöttét eredményezte. A reformbencésként emlegetett rendek közé tartoztak a ciszterciek, a premonstreiek és a karthauziak.

A ciszterci rend keletkezéséről

A Normandiából származó Róbert Molesme bencés apátságban élt, amelyet ő maga alapított. Társaival együtt megelégedte, hogy nem élhet Szent Benedek Regulája szerint, ezért a szerzetesek Saône lakatlan medencéjében telepedtek le, ahol 1098-ban egy újabb apátságot alapítottak. Molesme-i Róbert nem kívánt új rendet létrehozni. Azt a területet, ahol létrejött az új monostor, a korban *Cistercium*nak nevezték. A sűrű erdők borította vidéket az első szerzetesek alkalmassá tették a gazdálkodásra. Ez az eljárás alapozta meg a rend elterjedését, mivel a ciszterciek lakatlan vidékekből virágzó gazdaságokat hoztak létre. A 12. század elején négy új apátságot alapítottak Cîteaux szerzetesei, 1113-ban La Fertét, 1114-ben Pontignyt. Harding Szent István apát idejében kereste fel az apátságot a mindössze 21 éves Bernát, aki később a ciszterciek legjelentősebb szentje lett. A nemesi származású ifjút társaival együtt 1115-ben Clairvaux alapításával bízták meg, a sort 1116-ban Morimond zárta. Az öt protoapátságból gyorsan új közösségek rajzottak ki, megalapozva a rend leányapátságainak hálózatát.

A ciszterciek alapokmánya a *Charta Caritatis*, amelyet még a protoapátságok alapításának idején állítottak össze, megalapozta az új rend struktúráját. Tartalmazta többek között azt az előírást, hogy az alapító apátságok elöljárói rendszeresen vizitálják az általuk létrehozott monostorokat, valamint azt is, hogy minden apátnak kötelessége elmenni az elöljárók éves

REGULY ANTAL MŰZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

találkozására. Bár a ciszterciek szabályai Szent Benedek Regulája alapján jöttek létre, a káptalani üléseken elfogadott módosítások megváltoztatták a rend jellegét és előírásait. A Generális Káptalan szabályozta a szerzetesek mindennapi életét, intézkedett fegyelmi vétségekben, döntést hozott a beérkező kérelmek ügyében. A monostorok élete egységes modell alapján működött, így a szegényes adottságokkal rendelkező házak esetében is rekonstruálhatjuk a közösségek mindennapjait. A ciszterciek egy új apátság alapítását szigorú szabályokhoz kötötték, ki kellett választani a megfelelő helyet, adományokkal kellett ellátni az intézményt és meg kellett építeni az első épületeket. A folyóvíz közelsége nélkülözhetetlen volt az épületekben és a gazdaságokban is. Az ideális feltételeket nem tudták minden egyes alapítás során megtalálni, így a szerzetesek megélhetését anyagi természetű jövedelmekkel biztosították az alapítók. Ezek közé tartoztak az adók, vámok, illetve pénzbeli juttatások.

Ciszterciek Magyarországon

A középkori Magyar Királyságban 18 férfi apátság működött. A ciszterciek magyarországi letelepedése 1142-ben Cikádor alapításával kezdődött, de csak III. Béla uralmának megerősödésétől folytatódott egészen a tatárjárásig. Ezt az időszakot a rend magyarországi történetében az alapítások korának nevezzük. III. Béla azzal, hogy négy ciszterci apátságot alapított – Egrest, Zircet, Pilist és Szentgotthárdot –, azokat bőven ellátta jövedelmekkel, ezen felül még Pásztót is átadta számukra, a rend legkimagaslóbb pártfogója lett egész Európában.

Pilist és Zircet a rendi előírásoknak megfelelően ideális helyen építették meg. Kerc, Szentgotthárd, Bélháromkút és Savnyik is javarészt megfelelt a rendi előírásoknak. Az apátságok közvetlen közelében gyakran találkozhatunk településekkel: Borsmonostort egy vásárhely szomszédságában hozták létre, Szentgotthárdon a szerzetesek megjelenése előtt működött egy plébániatemplom. Zirc alapításakor a szomszédságban létezett egy királyi udvarház. Pilisen és Pásztón a ciszterciek egy bencés apátságot vettek át. A magyar apátságok nem feleltek meg teljes mértékben a Generális Káptalan szabályrendszerének, ráadásul azok bevételeinek jelentős részét a tizedek jelentették. Ez azzal magyarázható, hogy a Magyar Királyság területén a rend viszonylag későn telepedett meg, még nem volt érzékelhető a bencések krízise. Ezen felül elképzelhető, hogy ebben a korban már az uralkodók sem rendelkeztek egybefüggő és jövedelmező birtokokkal, amelyek megfelelték volna a ciszterciek előírásainak.

Az apátságok múltjának részletes bemutatása nehézségekbe ütközik, mivel a középkor során a monostorok okleveleit és épületeit példa nélküli pusztulás érte. Legnagyobb számban Borsmonostor oklevelei maradtak fenn, Cikádor, Kerc, Toplica, Szepes, Bélháromkút, Zágráb és Ábrahám levéltárának csak kisebb része, kilenc apátságé pedig csaknem teljesen megsemmisült. Hasonlóan szomorú sorsra jutott a zirci apátság levéltára is, hiszen a bakonyi település középkori múltjából csak néhány tucat korabeli írott forrás maradt fenn. Az épített emlékek közül mindössze Bélháromkút temploma és Kerc szentélye maradt meg érintetlenül, a többi apátság esetében mindössze szórványos leletek tanúskodnak az intézmények meglétéről. Régészeti kutatások alapján ismertek Zirc, Pilis, Kerc, Pásztó és Toplica templomának alaprajzai, további kutatásokkal ezek is pontosíthatóak lennének.

Királyi udvarház

Zirc egykor a bakonyi erdőispánság részét képezte, melynek birtokosa az uralkodó volt. A vadászatokra használt területen a korai középkorban egy királyi udvarház állt. Ennek írott és régészeti forrásai teszik lehetővé a település datálását. A korai épületegyüttesnek köszönheti a ciszterci rend az apátságát, Zirc pedig a mai napig tartó fennállását. A település első írásos

REGULY ANTAL MŰZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

emléke a Képes Krónikában maradt fent. A forrásból fény derül arra, hogy a Bakonyban 1060-ban, I. András halálakor királyi udvarház, azaz *curtis* állt. A királyi udvarház egy kisebb „települést” vagy gazdasági központot jelentett. A központi épület mellett, amelyben az uralkodó szállt meg, megtalálhatóak voltak az uradalom vezetőinek és az udvari szolgáknak a házai, valamint a gazdasági épületek is. Az egyes épületek elhelyezkedése és az építési technika alapján a szakembereknek sikerült pontosítani az egykori udvarház építésének idejét. A templom románkori, a mellette található több periódusú lakóház is ebben az időben jött létre, de jól elkülöníthetőek az egyes átépítések szakaszai. III. Béla király az udvarház és annak lakóinak adományozásával teremtette meg a mai település alapjait. A ciszterci szerzetesek az udvarházban élve építették fel apátságukat, később a kiszolgálófalu is ezen a helyen alakult ki, amelynek plébániatemploma az egykori kápolna alapjaira épült.

A zirci ciszterci apátság a középkorban

A középkori zirci ciszterci apátságot III. Béla király 1182-ben a sűrű erdővel borított Bakonyban, a Cuha-patak mentén alapította. Az erdő egy részének kivágásával művelhetővé tették az apátság környezetét, így fokozatosan beindult a gazdálkodás is. A ciszterci rend forrásaiból tudjuk, hogy a 13. század során a zirci apátokat többször megbízta a pápai kúria delegált bíróként való eljárásra, továbbá a Generális Káptalan is számos esetben felkérte őket más apátságok ügyeinek kivizsgálására. A 14. század közepére megfogyatkozott a magyar apátságok szerzeteseinek létszáma. I. Lajos kérésére Waldsteini Szigfrid végiglátogatta a magyar apátságokat, ő is szomorú helyzetről számolt be. Mátyás király kérésére 1480-ban német apátságok teljes konventet küldtek hét magyar monostorba. A segítség azonban nem tudta feltartóztatni a hanyatlást. A szerzetesek a 15. századtól sorra veszítették el a birtokokat. A kommandatori rendszer bevezetése is jelentős gondot okozott. Zirc kegyura 1511-től Szapolyai István volt. A források tanúsága szerint Zircet 1527 és 1538 között kifosztották, a század közepén pedig már romokban hevert. A zirci uradalmat Palota várával együtt az uralkodó Podmaniczky Jánosnak és Rafaelnek adta. Ettől az időtől kezdve a zirci kegyuraságot az birtokolta, aki megszerezte a palotai várkapitányságot. Miksa király 1563-ban a törökverő palotai várkapitánynak, Thury Györgynek adta zálogba a zirci uradalmat, de azzal a kikötéssel, hogy ha az ország felszabadul a török uralom alól, ezek a területek ismét a szerzetesek birtokába kerülnek.

A település a középkorban

Zirc újonnan alapított település volt, tehát a helyszínre érkező mestereken kívül a vidék szakemberei is részt vettek az apátság és a falu építésében – a kőbányák, mészégetők nyomai napjainkig fellelhetőek, az erdő kihasználása pedig az irtásnak köszönhető.

A középkori településről csak gyér forrásokkal rendelkezünk. Az 1333-ban keletkezett pápai tizedjegyzékben templomos helyként szerepelt Zirc, így feltételezhető, hogy egy 13. században épült plébániatemplom állt a településen. A ciszterci szerzetesek nem foglalkoztak pasztorizációval, így a falvaikban, majorságaikban élő jobbágyok számára plébánost biztosítottak.

A 15. századból fennmaradt forrásoknak köszönhetően megismerkedhetünk néhány zirci jobbágy nevével is. A közeli Aklipusza és Zirc lakói gyakran kerültek összetűzésbe, a kialakult perek iratai megőrizték a károkozók névsorát is. A felsorolásokból sokat megtudhatunk a helyi mesterekről: a bakonybéli apátsághoz tartozó Aklit háborgatók között ott volt a zirci varga, tímár, kulcsár, molnár, kádár, de még a falu vezetője is. Ezek a névsorok csak rövid betekintést

REGULY ANTAL MÚZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

nyújtanak a középkori falu életébe, de a nevek jelentős iparosodottságra engednek következtetni.

A Zirc története címet viselő könyvsorozat célja, hogy bemutassa a ciszterci apátság és a körülötte létrejött település múltját és felhívja a figyelmet azok elválaszthatatlan történetére. Kéz a kézben fejlődött és sajnálatosan hanyatlott is mindkettő, majd újból virágzásnak indultak. Jelen kötet a település középkori időszakát mutatja be, melynek segítségével azt is vázolhatjuk, mennyire egyenetlenül maradtak fenn a korszak írott és régészeti forrásai. Bemutatásra került a rend és a település korai története, illetve előzménye is, a bakonyi apátság alapítása, Zirc fejlődése, majd pusztulása a török időkben.

A település múltjának ismertetése ezzel a könyvvel nem zárult le, hiszen Zirc történetének következő részében kerül bemutatásra város és az apátság újraalapítása, szerkezetének bővülése, a nagy építkezések kora. Jelen kötetet tekinthetjük akár az 1718-ban újraalapított mezőváros előzménytörténetének.

VIDA Beáta: *Zirc és az apátság története az újkor hajnalán.* (Zirc története 2.) Zirc, 2021. ISBN 978-615-01-2472-8; 978-615-01-2257-1.

Zirc és az apátság újjáélesztése az újkorban

A ciszterci rend középkori apátságaiból csak négy maradt, amely birtokjogi szempontból is visszakerült a szerzetesekhez: Zirc, Pilis, Pásztó és Szentgotthárd. Ezek címét, birtokait, jogait az uralkodó azzal a feladattal adta vissza a rendnek, hogy újítsák meg a szerzetesi életet. A pilisi és a pásztói apátságok a morva velehrádi apátság felügyelete alá kerültek, majd Dréta Antal apáttá választásával egyesítették azok címét a zircivel.

A ciszterci rend újjászületésének központja Zirc lett, mint az egyetlen magyarországi apátság, amelynek jogait és birtokait sikerült szinte maradéktalanul helyreállítani. Héderváry János pozsonyi kanonok, címzetes zirci apát 1659-ben lemondott címéről a lilienfeldi ciszterci apát javára. Az előljáró a következő évben egy magyar származású szerzetesét, Újfalussy Mártont nevezte ki a zirci apátság élére, aki komolyan vette a rábízott feladatokat. A lilienfeldi apátság kifizette a zirci zálog összegét, az új előljáró megkezdte a birtokok visszaszerzését. Márton apát meggyilkolása után viszont úgy döntöttek a szerzetesek, hogy a zirci uradalmat eladják.

A sziléziai Heinrichau apátsága vállalta magára Zirc felvirágoztatását. Lilienfeld és Heinrichau között tárgyalások kezdődtek, melyek során kiderült, hogy a nagy kiterjedésű területek jó minőségű termőföldekkel rendelkeznek, ráadásul az építkezésekhez szükséges alapanyagok is megtalálhatóak a vidéken. A két apátság megegyezett Zirc jogainak átruházásáról, amiért a sziléziaiak 31.000 forintot fizettek. I. Lipót kinevezte Heinrich Kalertet zirci apátnak, ettől kezdve egészen 1814-ig a heinrichau apátok egyszersmind zirci előljárók is lettek.

A munkálatoknak köszönhetően a középkori apátság szomszédságában elkezdődött az új templom és a monostor építése. A sziléziai apátság anyagi támogatásának köszönhetően a zirci építkezés gyorsan haladt. Az alapok megépítéséhez a szerzeteseknek kövekre volt szükségük, így felrobbantották a romokban lévő középkori királyi alapítású templomot, tehát az egykori monostor megmaradt építőelemeit felhasználták a barokk templom építése során. Heinrichau legművészebb alkotása a zirci apátsági templom volt, ám a porosz–osztrák háború miatt gyakran megszakadtak a munkálatok.

REGULY ANTAL MŰZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

Padányi Bíró Márton veszprémi püspök 1752. június 4-én felszentelte a templomot és a főoltárt Nagyboldogasszony tiszteletére. A templom berendezései közül a legnagyobb eszmei értékkel a főoltár rendelkezik. A főoltár képét azonban csak 1754-ben vásárolták a szerzetesek Bécsben. A Franz Maulbertsch által festett *Assumptio*-t a ciszterciék legnagyobb mecénásuk, Dubniczay István veszprémi éneklőkanonok anyagi hozzájárulásának köszönhetően tudták megvásárolni. Az oltár szobrai is a kanonok készítette a pápai fafaragó mestereknél.

Zirc település az újkor hajnalán

Az 1700-as évek elején megérkeztek az első szerzetesek az apátságba és Pápára, több szekérrel kísérték őket azok a sziléziai családok, akik új életet szerettek volna kezdeni magyar földön. Amikor Heinrichau megszerezte Zirc birtokjogát, azonnal tervbe vette az apátság melletti falu újraépítését. Heinrichau tagadhatatlan érdeme, hogy mindent megtett Zirc felvirágoztatásáért. A település újbóli betelepítése ésszerű vállalkozás volt, mivel a vidék nem néptelenedett el teljesen, és az apátság környezetét nem a sűrű bakonyi erdőkből kellett újra alkalmassá tenni a földművelésre. Az első telepesek munkája azonban elveszett, mivel Rákóczi csapatai megtámadták Zircet, a már megépült 13 házat a kápolnával és a két malommal együtt felégették.

A falu telepítését új alapokra kellett helyezni. Az 1718. május 2-án megkötött telepesi szerződés szerint a szerzetesek és a telepesek már csaknem 30 házzal rendelkeztek Zircen. A telepesek négy évig adómentesek voltak, ám ezután pontosan megszabták a jobbágyok kötelezettségeit. Az apátsági földeket ekkor még nem tudták művelni, így azokat bérbe adták. Néhány évvel később Gregor Regnard zirci adminisztrátor újabb telepeseket hívott a falvakba, hiszen az apátságnak a gazdasági élet beindításához emberekre volt szüksége. A szerzetesek Zircen és más településeken is templomot építettek és iskolákat tartottak fent a jobbágyok gyermekeinek oktatása céljából. A ciszterciék mindent megtettek azért, hogy a lakosok látogassák a miséket, gondoskodtak a jobbágyok lelki szükségleteiről, illetve azok műveltségéről is.

A település fejlődését jelentősen befolyásolta az a törekvés, hogy a szerzetesek az építkezésekhez szükséges alapanyagok előállítását az apátság közelében valósítsák meg. Gruber Ágostontól 1720-ban megvették a régi halastó mellett lévő vashámort. A Veszprémbe vezető út mentén kovácsműhely létesült. Mészégető kemencére is szükségük volt, de a szerzetesek rendelkeztek tégláégető kemencével is. A gabonaörlő malmot 1728-ban kezdték el építeni, és a következő évben már használatba is vették. Nem sokkal később deszkametsző malom is működött a településen. Tapasztalt mestereket hívtak a műhelyekbe, akik közül sokan Zircen telepedtek le, megalapozva ezzel a helyi ipar fejlődését.

A falu rohamosan nőtt, mivel egyre több család érkezett Zircre. A települést a *Dorf* megnevezéssel illették, az 1745-ben érkezőknek nyugatabbra jelöltek ki területet, ahol 10 ház épült fel, ez a *Neustift*. A házak „magyar módra” szalmával, vagy „német módra” náddal voltak borítva. A mészárszék és a borkimérés a földesúr tulajdonában volt, de jól jövedelmezett az 1734-re megépült sörház is. A szerzetesek számára előírt szigorú böjt, valamint a falu lakosainak élelmezése céljából nélkülözhetetlen volt a nagy mennyiségű halállomány. Ebben az időben a malmok és a falu felső részén található házak körül is voltak tavak. A telepeseknek a gyümölcs után dézsmát kellett fizetniük, tehát a környék gazdagon termett. A település folyamatos fejlődése azt eredményezte, hogy II. József 1780. december 9-én vásár tartását engedélyezte Zircnek. Ez alapján Fülöp apostol napján (május 1.), Anna napján (július 26.) és Szent Mihály napján (szeptember 29.) Zircnek jogában állt vásárt tartani, az uralkodó ugyanis mezővárosi rangra emelte a települést.

REGULY ANTAL MÚZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

Zirc függetlenedése

A zirci apátság függetlenedése bonyolult politikai események eredménye volt. A politikai hangulatot befolyásolták az Európában dúló felekezeti harcok és a nemzetiségi kérdések is. Az igazán meghatározóak azonban az örökösödési háború következményei voltak. Mária Terézia trónra lépését több uralkodó nem fogadta el, köztük a spanyol, a bajor és a szász választófejedelmek. A Habsburg Birodalomban kitört osztrák örökösödési háború során II. Frigyes porosz király Sziléziára tartott igényt, ami a birodalom iparilag legfejlettebb része volt. A hétéves háború lezárása után Mária Terézia megtiltotta, hogy pénzt és természeti javakat vigyenek ki idegenek az országból. Ez befolyásolta a sziléziai Heinrichau és a magyarországi Zirc kapcsolatát, hiszen az apát csak kivételes esetekben tudta meglátogatni a magyar apátságot.

A ciszterciek életében mérvadó változásokat hozott II. József uralkodása is. A szerzeteseket a leg súlyosabban az apátságokat feloszlató rendelet érintette. A zirciek szerencsésen megmenekültek, mivel a rend iskolafenntartóvá formálta át magát, ami azonban nehezen volt összeegyeztethető a ciszterci rend szabályzatával és szellemiségével.

A 18. század második felében hazai körökben is támogatták Heinrichau és Zirc apátságainak különválását. Gazdasági szempontból a zirci uradalom prosperáló volt, ráadásul a megerősödött apátság önmagában meghatározó szereplőjévé vált az ország társadalmi életének. A végleges önállósodásra azután került sor, hogy a porosz kormány feloszlatta a sziléziai apátságokat, így Heinrichaut is. Az utolsó heinrichaui-zirci apát, Konstantin Gloger kérte az uralkodótól, hogy Zircen maradhasson, azonban csak azt engedélyezték neki, hogy Magyarországon éljen az apátsági birtokokon kívül. Dréta Antal perjel pedig elláthatta az apáti feladatokat. Az apát halála után elismerték Zirc függetlenségét, ám az apátságnak 87.000 forintot kellett befizetnie az államkincstárba. Végül I. Ferenc király 1814. augusztus 19-én zirci központtal egyesítette a ciszterci apátságokat, és élére kinevezte Dréta Antalt, az első magyar apátot. Az uralkodó ezen a napon hiteles pecsétet adományozott a zirc-pilis-pásztói apátságnak.

A könyvsorozat célja, hogy bemutassa a ciszterci apátság és a körülötte létrejött település múltját és felhívja a figyelmet azok elválaszthatatlan történetére. Kéz a kézben fejlődött és sajnálatosan hanyatlott is mindkettő, majd újból virágzásnak indultak. A második kötet Zirc több mint 2 évszázadának múltját mutatja be, a török hódoltság utáni időszakról egészen az apátság függetlenedéséig. Bemutatásra került a rend és a település története az újkor hajnalán, a Habsburg Birodalom politikatörténete is a korszakban, hiszen az Európában zajló események befolyásolták Zirc fejlődését is.

A település múltjának ismertetése ezzel a könyvvel nem zárult le. A sorozat kötetei a település történetét érintő alapkutatások eredményeit mutatják be, ám a következő publikációk között találkozhatunk olyan írásokkal is, amelyek részletes elemzést nyújtanak majd Zirc és a régió egy-egy nevezetességének és korszakának történetéről. Jelen kötetet megismerteti az olvasóval a település történetét egészen a 18. század végéig. A következőkben pedig Zirc önállósodása, fejlődése, iparosodása kerül terítékre.

2. A kötet elkészítésének szereplői

A pályázat tárgyát képező kézirat szerzője a Reguly Antal Múzeum és Népi Kézműves Alkotóház történész munkatársa, aki több év kutatómunkáját foglalta össze ismeretterjesztő jelleggel. A helytörténeti ismeretek feltárása, rögzítése és megőrzése az intézmény feladatai közé tartozik, így a település múltját bemutató publikációk kiemelt helyen szerepelnek a Múzeumban.

REGULY ANTAL MÚZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

A kézirat készítése során kiemelkedően jó együttműködés született a Múzeum és a területileg illetékes levéltárak között. Ennek eredményeként publikálási lehetőséget is biztosítottak számunkra, így az egyes kötetek fényképes mellékleteiben szerepelnek releváns korabeli források digitalizált másolatai is. A fényképek tulajdonosai között a következő intézmények szerepelnek: Zirci Ciszterci Apátság, Országos Széchényi Könyvtár Ciszterci Műemlékkönyvtár, Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Veszprémi Főegyházmege Levéltára, Reguly Antal Múzeum és Népi Kézműves Alkotóház Fotógyűjteménye, Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára. Ezen felül a szerző saját felvételei is szerepelnek a könyvekben. Mindkét kötetben a szöveg értelmezését segítő térképek is szerepelnek, melyeket a Múzeum térképész végzettségű munkatársa, dr. Gulyás Zoltán készített.

A két kézirat külön-külön került lektorálásra, mindkét esetben a korszakok legkiválóbb ismerői lettek felkérve erre a feladatra. A sorozat 1. kötete, amely a település középkori történetével foglalkozik, dr. Hunyadi Zsolt egyetemi docens, a Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézetének munkatársa értő kezeibe került. A 2. kötet pedig dr. Hermann István, a Budapest Főváros Levéltára főigazgató-helyettese bírálta el. Mindkét kötetnek szakképzett olvasószerkesztője volt Horváth Adrienn, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézetének munkatársa személyében. Az idegen nyelvű összefoglalókat pedig felsőfokú nyelvi kompetenciákkal rendelkező szakemberek készítették. A grafikai munkákat és a nyomdai előkészítést Kaszás Eszter grafikus végezte el.

Az NKA által a Múzeum javára megítélt 700.000 Forint összeget a következő tételek kiegyenlítésére használta fel (részletesebben a pályázat pénzügyi elszámolásában):

- lektorálás tiszteletdíja: 2×50.000 Ft, összesen 100.000 Ft
- fordítói tiszteletdíj: 50.000 Ft
- nyomdai előkészítés: 70.000 Ft
- nyomdaköltség: 480.000 Ft

A kötet kiadásának egyéb költségeit a Múzeum egyéb forrásokból fedezte, melyek közé tartozik az intézmény saját költségvetése, Csoóri Sándor Alap, valamint a VEB2023 Európa Kulturális Fővárosa projekt támogatása.

Mivel a pályázat megvalósításán több intézmény munkatársai dolgoztak, így alkalom nyílt szakmai eszmecserére és tapasztalatcserére is. A felkért szakemberek mindegyike saját szakmájának neves képviselője, így több szempontból és látószögből ismertethettük a megszerzett információkat. A munka során ügyelni kellett arra, hogy a kötet elsősorban laikus közönség számára készül. Így a legnagyobb precizitás mellett – mivel a kötet lábjegyzetekben gazdag – a szakkifejezések magyarázatára és kiegészítő értelmező szövegek betoldására törekedett a szerző.

3. Könyvbemutató

A Reguly Antal Múzeum és Népi Kézműves Alkotóház a Kulturális Örökség Napján a múlt megismerését tűzte ki céljául. A Múzeum munkatársai folyamatosan kutatják Zirc és a régió múltját, építik a helyi értéktárat és gyűjtik a visszaemlékezéseket a település helytörténeti eseményeiről. A 2021. szeptember 18-án megtartott Dubniczay Napok Zircen rendezvény célja a régió múltjának ismertetése volt, amely hozzájárul Veszprém megye kultúrájának és történetének részletesebb megismeréséhez is. Dubniczay István hantai prépost a 18. századi Veszprém megye jelentős mecénása volt, zirci háza napjainkban a település Múzeuma.

REGULY ANTAL MŰZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

A családi hangulatú rendezvény eseményei között szerepelt a Zirc város történetét bemutató, tudományos-ismeretterjesztő könyvsorozat bemutatója. A sorozatot a kéziratok szakmai lektorai, dr. Hunyadi Zsolt (SZTE-BTK Történeti Intézet) és dr. Hermann István (Budapest Főváros Levéltára) ismertették meg a közönséggel, akik tudományos kutatásaik révén is ezer szállal kötődnek a régióhoz.

A rendezvény hangulatát a *Custos Consort* régizene együttes emelte. A Múzeum meghívására a Tegularium (Művészetek Háza Veszprém) munkatársai egy időszakos kiállítással járultak hozzá a rendezvényhez, amelyen bemutatták a pecsétes téglagyűjteményük egy részét, illetve téglakészítő foglalkozást is tartottak. Az Alkotóház termeiben pedig hagyományos kézműves foglalkozások várták a családokat, hiszen a jelentős pedagógia tapasztalattal bíró kézműves mesterek vezetése alatt minden korosztály megtalálta a számára vonzó kézműves foglalkozást.

A könyvbemutatót követően a Múzeum munkatársai postai úton kézbesítették a könyvek 1-1 példányát a megjelölt könyvtáraknak. A tiszteletpéldányokon túl a helyi iskolák is részesültek könyvadományban.

A könyvbemutató résztvevői: Horváth Adrienn, dr. Vida Beáta, dr. Hermann István, dr. Hunyadi Zsolt.

REGULY ANTAL MŰZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

A Custos Consort régizenei együttes koncertje.

REGULY ANTAL MŰZEUM ÉS NÉPI KÉZMŰVES ALKOTÓHÁZ

Cím: 8420 Zirc, Rákóczi tér 10.

Telefon: +36 30/237-6493, +36 88/415-422

E-mail: regulymuzeum@regulymuzeum.hu

Web: www.regulymuzeum.hu

Dr. Herth Viktória a Dubniczay István életét bemutató téglakiállítás megnyitója során.

A Magyar Népmeszeszínház előadása a könyvbemutató kísérőprogramja volt.